

առաջարկեալ հարցէն, սակայն մի նպատակի ձկնորմ էինք, պատմական պարագաներուց եզրակացնել որ « փառական » յատուկ անուն է, և թէ փառական դաշտը, այն է, ուր դեռեւ և էշմակներն բնակւում են կամ քաղեր ըստ առասպելին, և թէ ուր Արտաւազդ խելագարուել էր, հոն նաեւ Տրդատ մուկնել է, և թէ փառականը նոյնանում է փառախոտի հետ¹։ Այսու պատմական մի կարեւոր բայց մութ կէտը լուսարանուած կարելի է համարել, այն է Տրդատի մուկնութեան ճիշդ տեղը։ Ի նպաստ մեր կարծեաց աւելորդ չեմ համարում հրաւիրել վերջին անգամ մեր յարգելի ընդդիմաբանի ուշադրութիւնը յունարէն Ազաթանգղոսի ընթերցուածի վրայ. « Φαραγγή» εὐδάκων » . փառական նիս եմակոն. եթէ զատենք լինի փառական Դանեակոն . որ է փառական իսեմակոն : Համեմատելով յն. Դ = հն որպէս Հերակլէս. նոյնպէս յն. Հ = և և շ. զոր օրինակ Սամուէլ — Շամուէլ, Յեսու — Յեշուֆ : Ըստ Ասորի կ'ունենանք բանաձեւս փառական հեշեմակոն : Այս բառը մեր ստուգած էինք վրացերէն էշմակի բառից որ դեռ կը նշանակէ, և ասած էինք որ ճիշդ փառական դաշտի մէջ դիւհարեցաւ Տրդատ : Արդ պէտք է ասեմ որ ոչ միայն վրացիք, այլ նաեւ հայք եւս փառականի դեռերուն կամ

քաղերուն նոյն անուամբ կոչէին « հեշմակի » . և թերեւս աւելի իմն հետեւին ունենայ այդ բառը. վասն զի Եզնիկ խօսելով Պարսից քէշի մասին այդպէս կոչում է Արհմի երկրպագուներին . « որք յանդիմանէին գնէմակապատսն » (էջ 236)։ Եթէ իրրեւ կրօնական տեքմիկ ծանօթ էր Հայոց « հեշմակ », ինքն ըստ ինքեան լուծւում է հարցը և « փառական նշանակաց » ք. պէտք է կարդալ « փառական հեշմակաց » ։

Հ. ԳԱՐԻԲԵԼ ՆԱԶԱԳԵՏԵԱՍ

Ա. ՊԵՏՐՈՍԻ ՎՐԱՅ

Առ Գ. Դ. ԲԱՍՄԱՆՅԱՆ

Յիպրոսի այս թագաւորն վրայ, որ մեր գրականութեան մէջ քիչ ծանօթ է, յօդուած մը գրած ըլլալով (Տես Բազմապէս, 1907 թիւ 6) Յշմակալ էի ման ալմ շատ հետաքրքրական համզամմ. քր թէ Հայոց ալ թագաւոր պսակուած է .

Յօդուածիս հրատարակութենէն զորթէ ամիս մը վերջ երկտող մը կ'ընդունիմ ծանօթ բանս. սէր Գ. Բասմանյանէ, յորում կը շնշտե թէ « Գեորգիոս Ե երէք Հայոց թագաւոր չէ պսակուած » իմն որ ես համարած էի .

Ասկից ինծի փաշեցուցիչ յայտնութիւն մ'եղաւ, այնչափ աւելի որ իմ յարգը թղթակիցս փաստ մը չէր մշանակած .

Գարտը կը համարիմ իմ կարծիքիս վրայ հաստատում կենալ, քանի որ փաստեր ունիմ մա. Ուաւմը՝ որոնք դեռ չեն ջրուած. Ալիշամ կը գրէ թէ (Միսուսն էջ 560) 1868 տարուոյն « Հայք հրաւիրեն զԳեորգիոս զալ թագաւորել ինքեանց » : Այսչափ վիկայութիւն մը բաւական չէր ամուշուշ զԳեորգիոս Հայոց թագաւոր պսակուած դնելու. Բայց ամաստիկ գէտաւ, ամենիւլ Մաշեղասէն որ Գեորգիոսի պատմիչն ու ժամանակակիցն է, յետ զայն 1868ին յարգալ մամորդութեան մէջ դնելու կը գրէ (էջ 67) թէ « Իր չուոմ բնական միջոց, հայ պատգամաւորներ, դիմելով Ասիոյ ալմ կողմերէն զորս թուրք հրոսակներ կը բաժմէին մնացեալ քրիստոնեայ աշխարհքէն, եկամ ըմծայելու իրեն թագը » Գեորգիոս ընդունեցաւ և եղաւ այն ատեն թագաւոր Յիպրոսի, յերուաղէմի և Հայաստանի » :

Յետ այսպիսի վկայութիւններ ունեմալու կարծեմ կ'ըմար գրուի « Հայոց թագաւոր պսակուեցաւ » բացատրութիւնը՝ մոյմ իսկ թէ եւ Երթապէս պսակադրութեան համղէտը կատարուած ըլլայ, եթէ զայս կը հասկնայ Բասմանյան .

Այսուհանդերձ կը փափաքիմ կարծել որ յարգը բամասէրը փաստերու վրայ հաստատուած կը համարի թէ « Գեորգիոս Ե երէք Հայոց թագաւոր չէ պսակուած » .

Հ. Ն. ԱՆԻՐԵՏԱՍ

եղած մարդիկ « նոյնպէս թագաւորի քնտանեք » այսինքն մերմուտները և ծառանքը և սպասաւորները « Գիւտաբայ » եղած էին . այսինքն այն ամէնք որ իրրեւ հեռուերը (suite) Տրդատայ հետ որս գնացեր էին .

1. « (Թա)փառական » ածականը, որ հարաբարութեամբ մուծեր էք Ձեր կարծեաց պաշտպանութեան, հաւատարմալ կու գայ հաստատուել մեր կարծիքը, ապամայ զուգարկաւթեմք : Վրացերէնի մէջ « Թա » լեւ կը նշանակէ, բայց իտալացեութեան մէջ « մ » անգլալի է, միայն լատին է « Թա » զոր օրինակ (մ)թա մօրնոյ = լեւան սուր . (Մ)քիէթ . և այլն ուստի Ձեր (Թա)փառական ածականը ապալիս է մեզ « Մ » (Թա)փառական, այսինքն լեւան փառական :

Խորով Բ հաւանական է որ ոչ — ըմակամ և դիւցակամ պատճառներէ ստիպուած թողուց փառական դաշտը և իրեն համար նոր որսարան կազմեց, որոյ մարդութեան համար, ըստ աշխարհութեան խորենուցած :